Enw'r Ymgeisydd	Rhif y Ganolfan	Rhif yr Ymgeisydd

CYD-BWYLLGOR ADDYSG CYMRU

Tystysgrif Gyffredinol Addysg Uwchradd

CBAC WJEC

WELSH JOINT EDUCATION COMMITTEE

General Certificate of Secondary Education

165/53

HANES

MANYLEB A: ASTUDIAETHAU MANWL AC AMLINELLOL O AGWEDDAU AR HANES CYMRU/LLOEGR A'R BYD

PAPUR 1

ASTUDIAETH FANWL

03 – YR OES EDWARDAIDD A'R RHYFEL BYD CYNTAF, 1902-1919

P.M. DYDD GWENER, 8 Mehefin 2007

1 awr (o arholiad 2 awr)

Cwestiynau a atebwyd	Swyddfa'n unig
Cw.1 (Gorfodol)	/20
Cw.	/25
CYFANSWM	/45

CYFARWYDDIADAU I YMGEISWYR

Ysgrifennwch eich enw, rhif y ganolfan a'ch rhif ymgeisydd yn y blychau ar ben y dudalen hon.

Atebwch Gwestiwn 1 (Adran A) **a** *naill ai* Cwestiwn 2 *neu* Gwestiwn 3 o Adran B.

Ysgrifennwch eich atebion ar y llinellau yn y llyfryn hwn. Defnyddiwch dudalennau ychwanegol os nad yw'r llinellau a ddarparwyd yn y llyfryn hwn yn ddigon. Ysgrifennwch eich enw ar bob tudalen ychwanegol a nodwch yn glir rif y cwestiwn rydych yn ei ateb. Rhowch eich tudalennau ychwanegol y tu mewn i'r llyfryn hwn.

GWYBODAETH I YMGEISWYR

Dangosir nifer y marciau sydd ar gael mewn cromfachau ar ddiwedd pob cwestiwn neu ran-gwestiwn.

Cewch farciau am ansawdd eich cyfathrebu ysgrifenedig.

I ennill y marciau llawn ar gyfer unrhyw gwestiwn, rhaid i'ch atebion fod yn berthnasol a rhaid iddynt wneud defnydd llawn o'r wybodaeth a ddarparwyd.

Ym mhob achos dylech gefnogi eich atebion trwy gyfeirio at eich gwybodaeth a'ch dealltwriaeth o'r pwnc a ddewiswyd.

Ni roddir tystysgrif i ymgeisydd a geir yn ymddwyn yn annheg yn ystod yr arholiad.

Examiner only
Arholwr yn unig

Atebwch Gwestiwn 1 yn Adran A a **naill ai** *Cwestiwn 2* **neu** *Gwestiwn 3 yn Adran B.*

ADRAN A

(GORFODOL)

1. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am wleidyddiaeth cyn y rhyfel.

Astudiwch y ffynonellau isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn pob ffynhonnell. [20]

Ffynhonnell A

[Y person cyntaf i gasglu pensiwn henoed, 1909]

(a) Defnyddiwch Ffynhonnell A, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i ddisgrifio polisi'r llywodraeth Ryddfrydol tuag at yr henoed. [3]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell B

> Aeth y llywodraeth Ryddfrydol newydd ati'n syth i gyflwyno rhaglen ddiwygio cymdeithasol. Er enghraifft, yn 1906 pasiwyd y Ddeddf Darparu Prydau Bwyd Ysgol, a sefydlwyd Gwasanaeth Archwilio Meddygol yr Ysgolion yn 1907.

[P. Barnes, R.P. Evans a P. Jones-Evans, *TGAU Hanes ar gyfer Manyleb A CBAC* (2003)]

(b) Defnyddiwch y wybodaeth yn Ffynhonnell B, a'r hyn rydych chi'n ei wybod, i egluro sut y ceisiodd y llywodraeth Ryddfrydol ddelio â phroblemau cymdeithasol y cyfnod hwn. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ffynhonnell C

> Ceisiodd un swffragét stopio'r ras trwy neidio o flaen y ceffylau yn Tattenham Corner. Cafodd ei tharo i lawr gan geffyl y Brenin, Anmer, a gwympodd gan daflu ei joci. Roedd y fenyw yn gwisgo bathodyn y Swffragetiaid ac roedd ganddi faneri'r Swffragetiaid wedi'u clymu o gwmpas ei chorff. Ei henw yw Miss Emily Wilding Davison, ymgyrchwraig adnabyddus tua 35 oed, ag awydd am ferthyrdod. Bu'n fyfyrwraig ym Mhrifysgol Llundain ac ymunodd â'r garfan filwriaethus *(militants)* yn 1906. Unwaith fe drawodd weinidog gyda'r Bedyddwyr yn ei wyneb, gan feddwl mai Mr Lloyd George ydoedd.

[Rhan o adroddiad ar ras geffylau'r Derby yn Epsom, o'r papur newydd *The Daily Mail* (5 Mehefin 1913)]

(c) Pa mor ddefnyddiol yw Ffynhonnell C fel tystiolaeth i hanesydd sy'n astudio mudiad y Swffragetiaid?
Eglurwch eich ateb trwy ddefnyddio'r ffynhonnell a'r hyn rydych chi'n ei wybod. [5]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

Ffynhonnell CH

> Roedd llywodraeth Ryddfrydol Asquith yn wynebu mwy o broblemau difrifol nag unrhyw lywodraeth arall mewn cyfnod o heddwch. Roedd y ddadl ynglŷn â Thŷ'r Arglwyddi'n fygythiad i holl fywyd gwleidyddol a chymdeithasol y wlad. Roedd ymgyrch y Swffragetiaid yn ddifrifol hefyd. Ychydig iawn o lwyddiant a gafodd y llywodraeth yn ei pholisïau.

[Hanesydd modern, W. Robson, yn ei werslyfr ar gyfer ysgolion, *Twentieth Century Britain* (1973)]

(ch) Yn Ffynhonnell CH mae'r awdur yn dweud mai ychydig iawn o lwyddiant a gafodd y llywodraeth Ryddfrydol yn ei pholisïau.
A yw hynny'n ddehongliad dilys?
Yn eich ateb dylech ddefnyddio'r hyn rydych chi'n ei wybod am y testun, cyfeirio at y ffynonellau eraill sy'n berthnasol yn y cwestiwn hwn, ac ystyried sut y daeth yr awdur i'r dehongliad hwn. [8]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Trosodd.

Examiner only
Arholwr yn unig

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

ADRAN B

Atebwch **naill ai** *Cwestiwn 2* **neu** *Gwestiwn 3*.

2. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am y Rhyfel Byd Cyntaf: y Ffrynt Cartref.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn. [25]

GWYBODAETH

Effeithiodd y Rhyfel Byd Cyntaf ar y bobl mewn llawer ffordd.
Mae'r darlun yn dangos llyfrau dogni o'r cyfnod.

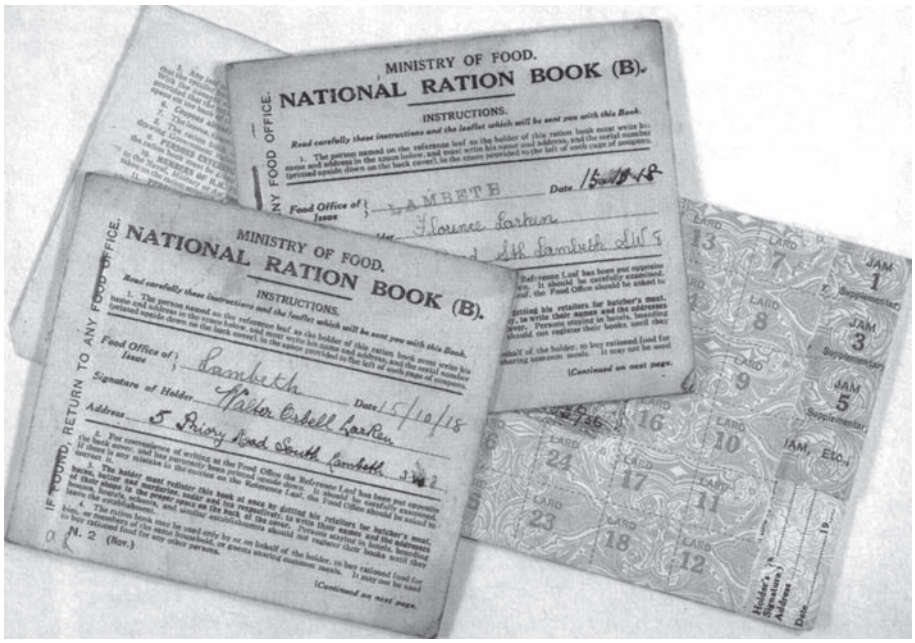

(a) (i) Beth oedd dogni? [2]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Trosodd.

Examiner only
Arholwr yn unig

(ii) Eglurwch sut roedd y Llywodraeth yn ceisio recriwtio pobl ar gyfer y lluoedd arfog yn ystod y Rhyfel Byd Cyntaf. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(iii) Pa mor bwysig oedd rôl David Lloyd George yn y Rhyfel Byd Cyntaf? [5]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

(b) (i) Disgrifiwch sut roedd menywod yn cael eu cyflogi ar y Ffrynt Cartref. [3]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ii) Eglurwch pa effaith a gafodd y Rhyfel Byd Cyntaf ar amaethyddiaeth. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

(c) A gafodd y Rhyfel Byd Cyntaf effaith ddrwg ar fywydau'r holl bobl gartref? Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]

Examiner only
Arholwr yn unig

3. Mae'r cwestiwn hwn yn sôn am newid cymdeithasol, diwylliannol a chrefyddol.

Astudiwch y wybodaeth isod ac yna atebwch y cwestiynau sy'n dilyn. [25]

GWYBODAETH

Bu llawer o newid yn agweddau a gwerthoedd pobl ar ddechrau'r ugeinfed ganrif. Mae'r ffotograff yn dangos Evan Roberts, arweinydd diwygiad crefyddol 1904-1905.

(a) (i) Beth oedd diwygiad crefyddol? [2]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Trosodd.

Examiner only
Arholwr yn unig

(ii) Eglurwch pam y dirywiodd yr iaith Gymraeg yn ystod y cyfnod hwn. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(iii) Pa mor bwysig oedd gwaith Syr O.M. Edwards ar gyfer yr iaith a'r diwylliant Cymraeg? [5]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

(b) (i) Disgrifiwch y newidiadau mewn adloniant poblogaidd ar ddechrau'r ugeinfed ganrif. [3]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(ii) Eglurwch rôl beirdd y rhyfel. [4]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Examiner only
Arholwr yn unig

(c) A newidiodd agweddau pobl tuag at grefydd a diwylliant yng Nghymru oherwydd eu profiad o'r Rhyfel Byd Cyntaf yn bennaf?
Eglurwch eich ateb yn llawn. [7]

CYDNABYDDIAETH

Atgynhyrchir y darn o *Twentieth Century Britain* gyda chaniatâd caredig Gwasg Prifysgol Rhydychen.